

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

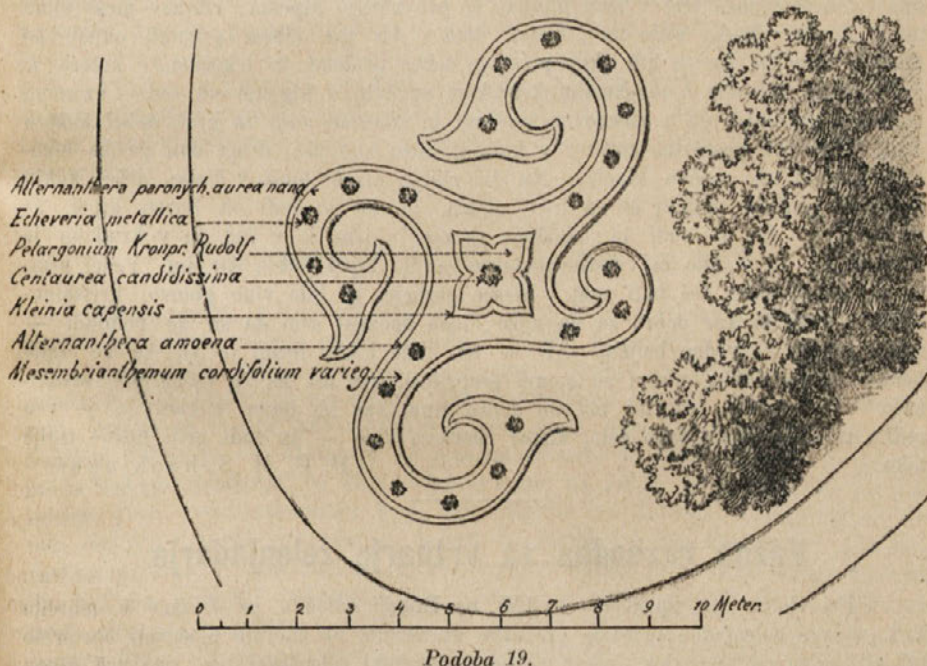
Št. 13.

V Ljubljani, 15. julija 1893.

Letnik VI.

Šarenica v vajlburskem vrtu.

Vajlburg (Weilburg) poleg Badna ima lep vrt (park), kamer zahaja mnogo ljudi, da se razvedrujejo ter občudujejo lepe vrtné nasade. Vrt je pa tudi v resnici

lep ter poučen ne samo za prijatelja narave, ampak tudi za vsakega vrtnarja. Podoba 19. nam kaže šarenico (leho, nasajeno raznobojnimi rastlinami), katera ima mnogo gledalcev in občudovalcev.

Ribezovo vino.

Ob meji samostanskega vrta raste mnogo ribeza, katerega se prej ni zmenil nihče, ker je bil preslab za prodaj. Jaz pa sedaj delam iz njega uže dve leti

izborno vino. Vodilo za izdelovanje podal mi je vrtni nadzornik melškega samostana, gospod Narbert Koller, daleč na okrog poznat izboren sadjar in kmetovalec, s temi le malimi besedami: „1 : 3, drugo se pokaže samo ob sebi.“ Te besede tohačil sem si tako, da naj vzamem na 1 l ribezovega soka 3 l vode, da dobim pravo pijačo. Toda, ko stehnam sok s sladkoromerom, vidim, da ima samo 11 % sladkorja v sebi, in če ga zmešam z vodo, kakor je gori povedano, bode v 1 hl samo kake 3 kg sladkorja. To pa nikakor ne zadostuje. Zato si takoj domislim, kaj pomenijo besede: „drugo se pokaže samo ob sebi.“ Ker je dobro vino moči dobiti le iz takega mošta, ki ima vsaj 15 % sladkorja v sebi, mislil sem si — in poznejši čas je pokazal, da sem prav mislil — da moram vsakemu hl mošta dodati kakih 12 kg sladkorja, da dobim prijetno pijačo, kadar pokipi. Omenim naj še, da sem sok dobival na prav priprost način; stisnil sem grozdjiče, potem pa sem ostanek, ki je imel še mnogo „snovi“ v sebi, pokropil z vodo, katero sem pozneje dodal soku. Na ta način sem ostanke kar izpral. Sladkor sem raztopil v odprti kadi in ga dodal z vodo zmešanemu soku, da ga je imel 15 % ali nekoliko več v sebi, potem sem vse skupaj zlil v sod. Vse posode, kar sem jih rabil pri tem delu, sem pomil in poplaknil, vodo pa — da bi ne prišlo kaj v nič — vlil sem v sod.

Kakih 8 dni leži sod v gorki kleti, pa noče kipeti. Tu se spomnim, da ima le mošt vinske trte v sebi glivice, ki povzročijo kipenje; ribezov mošt nima takih glivic. Treba bode torej dodati drož. Ali jaz nisem prijatelj okusu po drožah. Vem pa, da se tak okus presneto težko prežene iz tekočine, v katero je prišel. Zato sklenem z majčkenim koščekom spraviti v kipenje cel sod. Vzamem kozarec, napolnim ga z ribezovim moštom in zmešam vanj za grah debel košček drož. Čez noč postavim kozarec v kuhinji blizu ognjišča, drugi dan pa je tekočina v njem uže močno kipela. Na to zlijem kipeči mošt v lonec, držeč kakih 5 litrov, prilijem najprej še en liter mošta, in ko je tudi ta burno kipel, še 2—3 litre. Ko se tudi ta tekočina razvre, vlijem jo v sod in v kratkem je mošt kipel, da je bilo le veselje poslušati, in je kipel kakih 10 dni. Vedel sem, da se mi ni treba več bati zanj. Mesec pozneje je bilo vino gotovo, kristalno-čisto, okusno in kar dobro za na mizo; toda spoznal sem da se do pomladi — maja, junija — vedno boljša. Ali se še dalje lahko hrani in ali se še dalje boljša ali pa slabša, nisem se mogel prepričati, ker mi ga je vselej prej zmanjkalo. To pa vem, da mi nobeno dobro vino, kar jih imam v kleti in je vsa rodila trta, ne ugaja tako zelo, kakor ribezovo vino — in tudi moji gostje trdijo tako.

P. C. M. Schachinger.

Važna razsodba za vrtnarje zelenjadarje.

Pri vis. c. kr. upravnem sodišči na Dunaji odločilo se je dne 4. marcija t. l. za vse zelenjadne vrtnarje prevažno vprašanje, ali morajo plačevati obrtarino ali ne? Ker od vrtnarjev, kateri zalagajo dunajski zelenjadni trg, uže več desetletij pobirajo obrtarino, ker imajo obrtne liste ter jih vsled tega smatrajo za zelenjadne trgovce, odpovedali so poleg drugih tudi trije vrtnarji iz „Kaiser-Ebersdorf-a“: Martin Fischer, Florijan Lair in Henrik Frajsl l. 1891. takrat še pristojnemu okrajnemu glavarstvu v Bruku ob Litavi svoj obrt ter so oddali obrtarske liste. Toda vzlic temu jim niso odpisali obrtarine, njihovo pritožbo pa je c. kr. deželno finančno ravnateljstvo zavrnilo z odlokom z dne 20. julija 1892 l., češ da so predpisi obrtarine uže zdavnaj pravomočni, z zelenjadarstvom pa, za katero se izdajajo obrtarski listi, pečajo se ravno tako, kakor so se pečali prej. Proti temu odloku so se pritožili imenovani vrtnarji po svojem zastopniku dr. Ka-

rolu Linke-ju, dvornem in sodnem odvetniku na Dunaji, pri c. kr. upravnem sodišči, ker prodajajo le tisto zelenjavo, katero pridelajo na svoji zemlji. Tako vrtnarstvo je le del kmetijstva in zato po obrtnarskem patentu z dne 31. decembra 1812. l., § 2. lit. a ni le pridelovanje prosto obrtarine, ampak tudi prodaja teh pridelkov. Sicer pa to z ozirom na vrtnarje potrjuje vladna naredba niževavstrijska z dne 9. decembra 1818. l. št. 781., katera pravi: „Vrtnarji morajo plačevati obrtarino, če ne tržijo le z domačimi pridelki, ampak tudi s povrtnino drugih pridelovalcev.“ Po V. odstavku še sedaj veljavnega razglasnega patenta k obrtnemu redu z dne 20. decembra 1859. l., drž. zak. št. 227. se kmetijsko pridelovanje in pa postranski dohodki, če v glavni stvari prihajajo od podelovanja domačih pridelkov, ne smejo smatrati za obrt, zato tudi v smislu ministrske naredbe z dne 16. septembra 1893. l., št. 26.701 o kupčijem obrtu ne more biti govora. Če so torej omenjeni obrtarski predpisi res uže postali pravomočni ter se imenovani vrtnarji ukvarjajo z zelenjadarstvom, če prav so odpovedali obrt, nanašajo se ti dohodarinski predpisi vender le na obrtno pravico, tižiti tudi s pridelki drugih pridelovalcev, nikakor pa ne na pravico, prodajati domače pridelke.

Glede domačih pridelkov so bili torej imenovani vrtnarji tudi še l. 1891. upravičeni zahtevati, da se jim odpiše obrtarina, ker ni postavna davčna naklada. Visoko c. kr. upravno sodišče je svojo razsodbo razglasilo takoj po javni razpravi, da se popolnoma strinja z razlogi, navedenimi v pritožbi, ugodilo je pritožbi ter zavrglo obsodbo na podlagi § 7. zakona z dne 22. oktobra 1875. l. drž. zak. št. 36. ex 1876. S tem je torej končno določeno, da se zelenjadarji, kateri prodajajo le domače pridelke, ne morejo siliti, da bi plačevali obrtarino.

Oskrbovanje sobnih rastlin po leti.

Mnogo rastlin, s katerimi lepšamo po zimi sobe, devljemo po leti na prosto, kjer se po uplivu svežega zraka, solnčne svetlobe in padavin zopet okrepe. Neveščak se pri tem lahko pregreši, da postavi rastline na prosto kakega lepega solnčnega dne, časih kar na solnce. Da to rastlinam škoduje, umeje se samo ob sebi, saj so se v sobi tako omehkužile, da imajo prav nežne liste in poganjke. Rastline, katere po leti obstanejo na prostem, preneso se konci maja ali v začetku junija kakega oblačnega, če moči deževnega dne na prosto in se postavijo na kak senčen, proti vetru zavarovan kraj, kjer ostanejo 2—3 tedne. Cvetličniki se denejo do $\frac{2}{3}$ v zemljo. Zvečer in zjutraj je rastline treba škropiti ter jim tudi večkrat prilivati. V tem času se rastline zadosti utrdijo na prostem zraku in sedaj jih je treba presaditi v drugo zemljo. Potem se zopet puste kake tri tedne na istem prostoru; kadar pa zarede novih korenin, postavijo se na prostejši, bolj solnčen kraj. Če se tako ravna s sobnimi rastlinami, ne bodo trpele škode, nas pa bo veselilo, ko bomo jeseni zopet imeli lepih in zdravih rastlin v sobi. Zelo važno je, da pazimo, da ostanejo cvetličniki čisti. Kaj radi se prevlečejo z mastno skorjo, ki jim zamaši luknjice — posledica neke glivice. Vsled tega korenine ne morejo dihati, parst v cvetličnikih pa se skisa. Korenine začno gniti, listje pa rumeneti in odpadati. Da se tem neprilikam kolikor moči ubranimo, treba jo večkrat — na štiri tedne — okrtačiti cvetličnike. Korčki in planinske vijolice, ki se razveveto v sobi, presade se v svežo prst. Vzame se 1 del prhle mahovske prsti, 2 dela prsti z gnojne grede in $\frac{1}{4}$ dela ostrega peska; cvetličnik se postavi na sobno okno v senco, prilije se časih, in kadar se razvije listje, postavi se na

solnčno mesto. Vender pa se zaradi varnosti oslabi svetloba z lahkim zagrinjalom. Kadar korčki poganjajo listje, treba jim je večkrat prilivati.

Vrtnarske raznoterosti.

Ravnanje z bodečim grozdjčcem po trgatvi. Ni bolj hvaležnega jagodnega sadja, nego je bodeče grozdjčce (agras), kajti redko je leto, da ni drevesce polno. Kolikor bolj pa oskrbuješ rastlino, tem lepši in okusnejši rodi sad, zlasti ako mu poleti dobro strežeš. Ob tem času mu odstrani vse poganjke iz korenin in prilivaj mu ob prehudi suši. Okoli drevesca naspi poleti drobnega gnoja, kateri varuje zemljo, da se premočno ne usuši, ter stori, da drevesce prihodnje leto zopet dobro rodi.

Proti nagim polžem po zelenjakih je dobro navadne podstavke za cvetličnike zakopati v tla in jih, kadar se začne mračiti, 1 cm visoko napolniti s pivom. Polži ljubijo pivo čez vse, zlezejo v podstavke in potonejo. Nekdo je samo z dvema podstavkoma pokončal 470 polžev na istem mestu in z malimi stroški.

Orehovega drevja ne obrezuj nikdar po zimi, dokler se je bati hudega mraza, ampak šele tedaj, kadar postaja toplejše, torej na spomlad. Obrežeš pa ga lahko tudi jeseni, na pr. meseca septembra, a vsakakor toliko zgodaj, da se morejo rane še nekoliko zaceliti.

Izvrstna prst za gnojne in gorke grede je tista, katere nabereš po travnikih in pašnikih po krtinah. Naberj je pa jeseni, deni jo na kup ter jo večkrat premeči. Ako je zelo mastna, moraš jo seveda s peskom pomešati. Tudi cveticam v cvetličnikih se kaj dobro prilaga.

Sadno drevje meseca julija in avgusta. Na sadnem drevju vidi pozoren sadjar julija meseca nekaj posebnega. Poganjki začno namreč iz nova poganjati, kajti rast je prej zastala za nekaj časa, spomladanski poganjki pa so se ta čas okrepili. Vrhovni popek požene hipoma iz nova, in novi poganjek bode naredil vrhovni popek za prihodnje leto. Važno je v tem času podpirati tvorjenje popja s tekočim gnojem, ker moremo s tem vplivati na rodnost prihodnjega leta. V ta namen naredi preko 1 m od debla po 35 cm globoke luknje ter jih napolni s strniškimi, z vodo pomešanim gnojem, s pepelom in, ako imaš kostne moke, prideni še nje. Opozarjam pa, da je tako gnojiti treba le rodnemu drevju, ne pa drevju po drevesnicah ali sploh takemu, katero naj ne rodi še, ampak le raste. Za rastoče drevje je najboljšo gnojilo tisto, ki ima kolikor le mogoče samo organskih, zlasti dušikovih spojin. Kako vesel je sadjar, kadar se prično veje upogibati od sadja, ter se sme nadejati dobre sadne letine. Nikar naj pa ne zamudi vej podpreti, da se ne odkrhnejo. Piramidnemu drevju lahko stranske veje priveže s srobotino, slamo ali s čim drugim k deblu. Večemu drevju podpremo veje z latami in z drogi, katere postavimo vejam. Tako dobro zovarovanega drevesa pa tudi ne more prehud veter preveč otrestiti. Kar pade piškavega sadja na tla, poberimo precej, da ne zginejo po tleh. Ob današnjih časih ne sme kmetovalec prav ničesar zametati. Pobirki so, kolikor jih ne more gospodinja porabiti v kuhinji, bodisi zdobljeni ali skuhani, izvrstna krma živini.

Petroleja nikar pri rastlinah rabiti! Dostikrat se priporoča s petrolejem (smrdljivim oljem) preganjati mravlje ali uši rastlinam. Izkušnje pa kažejo, da je petrolej vsem rastlinam zelo škodljiv, tako da navadno posahnejo. Nikar torej z mrčesom vred rastlin pokončavati!